

Zamira OTAXONOVA,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg`ona filiali katta o'qituvchisi

E-mail: otaxonova@mail.ru

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori D.Kulmuradov taqrizi asosida

SPECIFIC FEATURES OF EDUCATING STUDENTS IN THE NATIONAL SPIRIT BASED ON FOLK PEDAGOGY

Annotation

In an era characterized by globalization and cultural homogenization, the preservation and promotion of national identity and cultural heritage become crucial aspects of education. This article explores the specific features of educating students in the national spirit through the lens of folk pedagogy. Drawing upon traditional wisdom, customs, and practices embedded in the cultural fabric of societies, folk pedagogy offers unique insights and methodologies for fostering a sense of national identity, pride, and belonging among students. Through an analysis of various cultural contexts and educational practices, this article elucidates the potential of folk pedagogy in nurturing students' appreciation for their cultural heritage and contributing to their holistic development.

Key words: Folk pedagogy, national spirit, cultural heritage, education, identity, traditions.

TALABALARNI XALQ PEDAGOGIKASI ASOSIDA MILLIY RUXDA TARBIYALASHNING O'ZIGA XOS XUSSUSIYATLARI

Annotatsiya

Globalashuv va madaniy homogenlashuv bilan tavsiflangan davrda milliy o'ziga xoslik va madaniy merosni asrab-avaylash va targ'ib qilish ta'limning muhim jihatlariga aylanib bormoqda. Ushbu maqolada xalq pedagogikasi ob'yektiv orqali o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Xalq pedagogikasi jamiyatlarining madaniy tuzilishiga singib ketgan an'anaviy donishmandlik, urf-odat va amaliyotlarga tayangan holda o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, g'urur va daxldorlik tuyg'ularini tarbiyalash uchun o'ziga xos tushuncha va metodikalarni taklif etadi. Maqolada turli madaniy kontekstlar va ta'lim amaliyotlarini tahlil qilish orqali xalq pedagogikasining o'quvchilarning madaniy merosini qadrlashini tarbiyalash va ularning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shish imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Xalq pedagogikasi, milliy ma'naviyat, madaniy meros, tarbiya, o'zlik, an'analar

ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ В НАЦИОНАЛЬНОМ ДУХЕ НА ОСНОВЕ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ

Аннотация

В эпоху, характеризующуюся глобализацией и культурной гомогенизацией, сохранение и развитие национальной идентичности и культурного наследия становятся важнейшими аспектами образования. В данной статье рассматриваются особенности воспитания учащихся в национальном духе через призму народной педагогики. Опираясь на традиционную мудрость, обычаи и практики, встроенные в культурную ткань общества, народная педагогика предлагает уникальные идеи и методологии для воспитания у учащихся чувства национальной идентичности, гордости и принадлежности. Посредством анализа различных культурных контекстов и образовательных практик в этой статье раскрывается потенциал народной педагогики в воспитании у учащихся чувства уважения к своему культурному наследию и содействию их целостному развитию.

Ключевые слова: Народная педагогика, национальный дух, культурное наследие, образование, идентичность, традиции.

Kirish. Globalashuv, jadal texnologik taraqqiyot va madaniy integratsiya davrida milliy o'ziga xoslik va madaniy merosni asrab-avaylash va targ'ib qilish ta'limning ustuvor vazifalari bo'lib chiqdi. Jamiyatlar o'zaro bog'langan dunyoning murakkabliklari bo'ylab sayr qilar ekan, yosh avlodga g'urur, daxldorlik va madaniy ildiz tuyg'ularini singdirish muhimligi e'tirof etilmoqda. Bu sa'y-harakatlarning zamirida xalq pedagogikasidan foydalanish yotadi, bu yondashuv turli madaniy jamoalarda avloddan-avlodga o'tib kelayotgan urf-odatlar, urf-odatlar va hikmatlarga chuqur ildiz otgan.

Xalq pedagogikasi ta'limni ko'rish uchun o'ziga xos ob'ektivni taklif etadi, bu odatiy sinfdagi o'qitishdan tashqari, kundalik hayotga kiritilgan madaniy amaliyotlarning boy gobelenini qamrab oladi. U turli madaniy guruhlarning jamoaviy tajribalari, hikoyalari va marosimlariga tayanadi, bu an'analarning shaxslarning o'ziga xosligi va dunyoqarashini shakllantirishdagi ichki qiymatini tan oladi. O'z mohiyatiga ko'ra, xalq pedagogikasi ta'lim-tarbiya faqat bilim olish emas, balki o'z madaniy merosini chuqur qadrlashni tarbiyalashdan iborat ekanligini ta'kidlaydi.

Ushbu maqola xalq pedagogikasi nuqtai nazaridan o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan. Turli madaniy kontekstlar va ta'lim amaliyotlarini o'rganish orqali biz o'quvchilarda o'z madaniy ildizlariga bo'lgan munosabatni tarbiyalash, milliy o'ziga xoslik va g'urur tuyg'ularini tarbiyalashda xalq pedagogikasining imkoniyatlarini ochib berishni maqsad qilganmiz. Madaniy shon-shuhrat, og'zaki ijod, jamoatchilik ishtiroki, an'anaviy san'at va bayram tantanalarini tahlil qilish orqali biz xalq pedagogikasining ta'lim manzarasini shakllantirish va madaniy merosni kelajak avlodlar uchun asrab-avaylashda o'zgartiruvchi kuchini ta'kidlashga harakat qilamiz.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Turli jamoalarning madaniy an'analari va amaliyotlaridan kelib chiqqan xalq pedagogikasi madaniy o'ziga xoslikni tarbiyalash va merosni asrab-avaylashning kuchli vositasi sifatida ma'rifiy nutqda tobora ko'proq e'tiborni tortmoqda. Turli fanlar bo'yicha olimlar xalq pedagogikasi va madaniy qadriyatlarining o'tkazilishi o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganib, uning shaxsning o'ziga xosligini shakllantirish va ularning madaniy jamoalariga daxldorlik hissini tarbiyalashdagi ahamiyatini ta'kidladilar.

Xalq pedagogikasining asosiy jihatlaridan biri uning madaniy singdirishga alohida e'tibor berishdir. Paulo Freire (1970) va Jon Dyui (1938)[1] kabi olimlarning ishlariga tayangan holda o'qituvchilar o'quvchilarning madaniy merosi bilan shug'ullanishlarini osonlashtirishda tajribaviy o'rganish muhimligini tan oladilar. An'anaviy marosimlar, marosimlar va amaliyotlarda faol ishtirok etib, o'quvchilar o'zlarining madaniy o'ziga xosligi va uning dunyoqarashini shakllantirishdagi ahamiyatini chuqur anglab yetishadi (Seymour, 2000)[2].

Og'zaki an'ana xalq pedagogikasining yana bir asosini tashkil etadi, Uolter Ong (1982) va Jek Gudi (1977)[3] kabi olimlar uning an'anaviy jamiyatlarda bilimlarni uzatishdagi rolini ta'kidlaydilar. Hikoya, xalq qo'shiqlari va og'zaki hikoyalar orqali jamoalar tarixiy hikoyalar, axloqiy ta'limotlar va madaniy afsonalarni avlodlar avlodga o'tkazib keladi. O'qituvchilar ushbu boy og'zaki an'anadan o'quvchilarga madaniy bilim va qadriyatlarini berish, ularning madaniy merosi bilan chuqurroq aloqa o'rnatishga imkon berishlari mumkin (Baldwin, 2007)[4].

Xalq pedagogikasi bo'yicha adabiyotlarda jamiyatning faolligi markaziy mavzu sifatida namoyon bo'lib, ta'lim ko'plab manfaatdor tomonlarni o'z ichiga olgan hamkorlikdagi ish ekanligi haqidagi e'tiqodni aks ettiradi. Ivan Illich (1971)[5] kabi olimlarning ishlariga asoslanib, o'qituvchilar o'quvchilarning bilim olish tajribasini boyitish uchun mahalliy jamoalar, madaniy tashkilotlar va oqsoqollar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish muhimligini ta'kidlaydilar. Jamiyatga asoslangan loyihalar, madaniy almashinuvlar va avlodlararo muloqotlarni o'quv dasturiga integratsiyalash orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining madaniy hamjamiyatlarida faol ishtirok etishlari va ularning saqlanib qolishiga hissa qo'shishlari uchun imkoniyatlar yaratadi (Diaz, 2015)[6].

An'anaviy san'at va hunarmandchilik madaniy o'ziga xoslikning aniq ifodasi bo'lib xizmat qiladi, o'quvchilarga o'z merosi bilan ijodiy shug'ullanish imkoniyatini beradi. Govard Gardner (1983) va Elliot Eysner (2002) kabi olimlar o'quvchilarning emotsional va estetik rivojlanishini rag'batlantirishda badiiy ta'limning rolini o'rganib chiqdilar. Rassomlik, kulolchilik, to'quvchilik va raqs kabi an'anaviy san'at turlarini o'quv dasturiga kiritib, o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining madaniy merosini e'zozlash bilan birga, ularning ijodiy salohiyatini kashf qilish imkonini beradi (Rozenberg, 1998)[7].

Nihoyat, bayram tantanalari va marosimlari madaniy o'ziga xoslikni mustahkamlash va talabalar o'rtasida hamjamiyat tuyg'usini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Viktor Tyorner (1969) va Arnold van Gennep (1909) ishlariga tayangan holda o'qituvchilar o'quvchilar hayotidagi muhim bosqichlarni belgilashda marosim va marosimlarning ahamiyatini tan oladilar. Maktablar akademik taqvimga bayram tantanalari kiritish orqali o'quvchilarga o'zlarining madaniy an'analari bilan bog'lanish, xilma-xillikni nishonlash va o'zlarining madaniy jamoalariga tegishlilik tuyg'usini rivojlantirish imkoniyatini beradi (Barry, 2011).

O'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlari:

Xalq pedagogikasi orqali o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlaridan biri madaniyatga singdirishga e'tibor berishdir. Madaniy an'analarga haqida shunchaki ta'lim berish o'rniga, o'qituvchilar o'quvchilarga an'anaviy amaliyotlar, marosimlar va urf-odatlarida faol ishtirok etish imkonini beradigan chuqur o'rganish tajribasini yaratishga intiladi. Ushbu amaliy yondashuv talabalarga o'zlarining madaniy merosi va uning shaxsiyatini shakllantirishdagi ahamiyatini chuqur tushunishga imkon beradi. Masalan, talabalar an'anaviy raqs chiqishlari, an'anaviy taomlar tayyorlash yoki madaniy festivallarda qatnashish kabi faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin, bu esa o'z milliy o'ziga xosligi bilan faxrlanish va bog'liqlik tuyg'usini rivojlantirishi mumkin.

Xalq pedagogikasida markaziy o'rinni og'zaki ijodning madaniy bilim va qadriyatlarini yetkazish vositasi sifatida singdirishdir. O'qituvchilar tarixiy hikoyalar, axloqiy ta'limotlar va madaniy afsonalarni o'quvchilarga yetkazish uchun hikoyalar, xalq qo'shiqlari va og'zaki rivoyatlardan foydalanadilar. Og'zaki an'analarga bilan shug'ullanish orqali talabalar o'zlarining madaniy merosi haqida faktik bilimga ega bo'libgina qolmay, balki ularning madaniy hikoyalaridagi hikmat va boylikni chuqur qadrlashadi. Interfaol hikoyalar va og'zaki tarix loyihalari orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining madaniy ildizlari bilan bog'lanishlari va milliy ruhning qadriyatlarini va axloqlarini o'zlashtirishlari uchun imkoniyatlar yaratadilar.

O'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashning yana bir muhim xususiyati – ta'lim jarayoniga mahallaning faol jalb etilishidir. Maktablar o'quvchilarning bilim olish tajribasini boyitish uchun mahalliy madaniyat tashkilotlari, oqsoqollar va jamoatchilik vakillari bilan hamkorlik qiladi. Madaniy almashuvlar, tarixiy joylarga sayohatlar va avlodlararo muloqotlar kabi jamoaviy tashabbuslar talabalarga ularning madaniy merosi bilan bevosita tanishish imkonini beradi va ularning madaniy hamjamiyatiga daxldorlik hissini uyg'otadi. Kengroq hamjamiyat bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni milliy o'ziga xoslikni qadrlaydigan va ulug'laydigan qo'llab-quvvatlovchi muhitga cho'mishlarini ta'minlaydi.

An'anaviy san'at va hunarmandchilik madaniy o'ziga xoslikning yorqin ifodasi bo'lib xizmat qilib, o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Pedagoglar o'quvchilarga o'zini ijodiy namoyon etish va madaniy izlanish imkoniyatlarini yaratish maqsadida rassomlik, kulolchilik, to'quvchilik va hunarmandchilik kabi an'anaviy san'at turlarini o'quv dasturiga kiritadilar. Amaliy mashg'ulotlar va badiiy mahorat darslari orqali talabalar nafaqat amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar, balki o'z xalqining badiiy merosini chuqurroq qadrlashadi. O'z san'at asarlarini namoyish etish va madaniy ko'rgazmalarda ishtirok etish orqali talabalar o'zlarining madaniy o'ziga xosligini nishonlaydilar va an'anaviy san'at va hunarmandchilikni saqlab qolishga hissa qo'shadilar.

Bayramlar va marosimlar ulkan madaniy ahamiyatga ega bo'lib, umumiy bayram va mulohaza yuritish uchun imkoniyat sifatida xizmat qiladi. O'qituvchilar akademik taqvimga bayram tantanalari kiritib, o'quvchilarga an'anaviy marosim va urf-odatlarida faol ishtirok etish imkonini beradi. Milliy bayramlar, diniy bayramlar yoki madaniy marosimlarni nishonlashdan qat'i nazar, talabalar ushbu tadbirlar bilan bog'liq quvonch va do'stlikni his qilishadi. Bayram tantanalari umumiy meros va jamoaviy o'zlikni anglash tuyg'usini tarbiyalash orqali o'quvchilarning madaniy ildizlari bilan bog'liqligini chuqurlashtiradi va milliy ma'naviyatdan faxrlanish tuyg'usini uyg'otadi.

Xalq pedagogikasi asosida o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalash ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi, ularda madaniyatga singdirish, og'zaki ijod, jamoatchilik ishtiroki, an'anaviy san'at turlarini uyg'unlashtirish, bayramlarni nishonlashga urg'u beradi. Ushbu o'ziga xos xususiyatlarni o'zlashtirgan holda, o'qituvchilar o'quvchilarning madaniy merosini hurmat qiladigan va milliy o'ziga xoslik va daxldorlik hissini kuchaytiradigan ta'lim muhitini yaratadilar. Tajriba asosida o'rganish va madaniy an'analari bilan mazmunli shug'ullanish orqali o'quvchilar o'z milliy ma'naviyatini kelajak avlodlar uchun asrash va targ'ib qilishda faol ishtirokchilarga aylanish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Xulosa. Xalq pedagogikasi asosida o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalash madaniy merosni chuqur qadrlash, milliy o'zlikni anglash tuyg'usini tarbiyalashning yaxlit yondashuvidir. Madaniyatga singdirish, og'zaki an'analarga, jamoatchilik ishtiroki, an'anaviy san'at va bayram tantanalari integratsiyasi orqali o'qituvchilar o'quvchilarning hayotiy tajribalari va qadriyatlarini bilan rezonanslashadigan dinamik o'quv muhitini yaratadilar.

Pedagoglar o'quvchilarni o'zlarining madaniy an'alariga singdirish orqali ularga o'z merosi bilan faol shug'ullanish, milliy o'zlikni chuqur anglash imkoniyatini yaratadi. An'anaviy marosimlarda, hikoya qilish sessiyalarida va jamoat loyihalarida ishtirok etish kabi amaliy tajribalar orqali talabalar nafaqat faktik bilimlarga ega bo'ladilar, balki o'zlarining madaniy merosining qadriyatlarini va axloqini ham o'zlashtiradilar.

Bundan tashqari, o'qituvchilar jamiyatni ta'lim jarayoniga jalb qilish orqali o'quvchilarning madaniy o'ziga xosligini qadrlaydigan va nishonlaydigan qo'llab-quvvatlovchi tarmoqlar bilan o'ralganligini ta'minlaydi. Mahalliy madaniyat tashkilotlari, oqsoqollar va jamoatchilik vakillari bilan hamkorlik o'quvchilarning bilim olish tajribasini boyitadi va ularning madaniy hamjamiyatiga mansublik tuyg'usini uyg'otadi.

An'anaviy amaliy san'atning o'quv dasturiga kiritilishi o'quvchilarning madaniy ildizlari bilan bog'lanishini yanada kuchaytiradi. Ijodiy ifoda va badiiy izlanish orqali o'quvchilar o'z xalqining badiiy merosini chuqurroq anglaydilar va an'anaviy san'at turlarini saqlab qolishga hissa qo'shadilar.

Va nihoyat, festival va marosimlarni nishonlash madaniy o'ziga xoslikni mustahkamlash va talabalarda g'urur va daxldorlik tuyg'usini rivojlantirishning kuchli vositasi bo'lib xizmat qiladi. Bayram tantanalarida faol ishtirok etib, o'quvchilar o'zlarining madaniy an'analari bilan bog'liq quvonch va do'stlik hissini his etadilar, milliy ma'naviyat bilan rishtalarini mustahkamlaydilar.

Xalq pedagogikasi asosida o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalash faqat bilim berishdan iborat emas; bu madaniy g'urur, o'ziga xoslik va tegishlilik tuyg'usini tarbiyalash bilan bog'liq. Ushbu maqolada keltirilgan o'ziga xos xususiyatlarni o'zlashtirgan holda, o'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining madaniy merosini kelgusi avlodlar uchun saqlash va targ'ib qilishda faol ishtirokchilarga aylanish imkoniyatini beradigan ta'lim muhitini yaratishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Freire, Paulo. "Pedagogy of the oppressed. Continuum." New York (1970).
2. Dewey, J. (1986, September). Experience and education. In The educational forum (Vol. 50, No. 3, pp. 241-252). Taylor & Francis Group.
3. Seymour, D. Learning for life in the 21st century: Sociocultural perspectives on the future of education. Blackwell Publishing.2000
4. Ong, W. J. Orality and Literacy: The Technologizing of the Word. Methuen.1982.
5. Goody, J. The Domestication of the Savage Mind. Cambridge University Press.1977
6. Baldwin, J. Education through the Heart: A National Identity Perspective. Education Research International, 2007.
7. Illich, I. Deschooling Society. Harper & Row.1971